

Demokradifyyar Amirkha: Zabuñbukan Rabin Wa'adi

Ana kira su zabuñbukan rabin wa'adi ne, saboda sukan faru, a wadansu shekarun, na rabin wa'adin shugaban kasa da ya ci zabe, domin sanin wace jam'iyyar siyasar da za ta fi rinjaye, a majalisun Kasar Amirkha, a cikin shekaru biyu na gaba.

Wannan gwajin, yana taimaka wa masu jefa kuri'a da kuma masana harkokin siyasa, da gano iri hanyoyin da za a bi, na shimfiña manufotin shugaban kasa mai ci, amma, kuma ma'anarsa na iya karkatar da tunanin jama'a, game da muhimmancin gudanar da zaben.

Dangane da babban zabe kuwa, a inda ake amfani da yawan kuri'a, a wajen takrar shugaban kasa, Ranar Zaben kan kasance Talatar dake bin Litinin ta farko, a watan Nuwamba. Jama'ar Amirkha, a mafi yawan jihohi kuma, na da zaben da zu jefa kuri'unsu, kafin lokacin, ko dai kai-tsaye ko kuma ta wasiku da shafukan yanar-gizo.

A wajen kuma zafer sababbin wakilan Majalisar Kasa, a cikin shekaru biyu, masu jefa kuri'a, a Amirkha, na yanke shawara kan wanda zai yi magana da muryarsu, wajen lailayo kafa dokoki, da kavyade yawan kudafen da gwammatin za ta kashe, da kuma kula da ayyukan bangaren zartaswa.

A zaben na rabin wa'adi, ana cikc kowace kujera daga cikin kujeru 435, dake Majalisar, da mutanc, kamar yadda aka jefa kuri'a. A lokaci guda, na zafer misalin kashi daya cikin uku, na yawan wakilan Majalisar Dattijan kuma, kodayake, yawan na iya canjawa, domin a wadansu lokutta, wakilan majalisar dattijan na iya ajiye wakileinsu, ko su mutu, a tsakiyar gautsar wa'adinsu.

Ba wani sabon al'amari ba ne, a zaben na Kasar Amirkha, ya kasance sakamako ya kawo wata "baraka", a gwammatin Amirkha, inda wata jam'iyyar siyasa za ta mamaye Fadar Gwammati, da kuma daya daga cikin manyan majalisun biyu, ko ma duka. Wannan al'amari na iya kawo gagarumin eikas ga zartar da dokoki, amma, ta wani bangaren, na iya tilasta bayar da kai, domin warwarake takaddamar siyasa.

Jama'ar Amirkha, kan ji dasi, matuка, idan aka samu barakar, a gwammati, mai yiwuwa domin nuna rashin amincewa da dimbin ikon da gwammatin tarayya ke samu. Tun 1968, a lokacin gwammatin Jimmy Carter ne, kadaid, da kuma shekaru biyu, na farkon gwammatin Bill Clinton, da za a ce jam'iyyar siyasa, daya, ta mamaye bangarorin zartaswa da kuma na majalisu.

A kowanc zaben da ake yi, a Amirkha, abubuwa, da dama, kan shafi tunanin masu jefa kuri'u. Yanayin tattalin arzinkin kasa, shine kan gabon irin abubuwan dake damun jama'ar Amirkha, dake sa ana "zafer kididdifkar kudafde." Tattalin arziki, mai karfi, ko ma, akalla, tattalin arzinkin da aka lura yana ingantawa da kuma niyyar taimaka wa gwammati mai ci. A takaice, idan jama'a suka ga cewa ba zu abka cikin talauca bi, to, suna iya sake zafer wanda yake kan kujera.

Kusan yawan kuri'un da ake jefawa, a lokacin zaben rabin wa'adin, ba su kai yawan na babban zabe ba.

"Yan Baruwanmu" — watau masu zaben da ba su da wata ala'ka da jam'iyyun Democratic ko Republican — sun fi yawa a zaben, amma, son jam'iyya ba ya kawo irin wadannan kuri'un, kuma ba su cika yin tasiri wajen karkata tunanin "yan jam'iyya ba, na da su yunkura, wajen "zakulo kuri'a".

Har ila yau, bullowar kungiyoyin kananan jam'iyyun siyasa, wadanda ke kavyade karfin gwammati da rage yawan kudafen da gwammati ke kashewa, na iya haddasa baraka, a Jam'iyyar Republican, a wadansu yankuna. Kididdiga ta nuna cewa, zabuñbukan da aka gudanar, kwanan nan, sun nuna cewa, hanforon samun tsayawa takara, na kore kuri'un masu goyon bayan dan takrar da aka kayar, ya tunzura su ga zama a gida, maimakon fitowa domin zabe.

Zaben rabin wa'adin na kuma iya fama da abinda ake kira "Faduwar karmami." Irin yadda masu jefa kuri'a za su yi zumudin ya'kin neman zaben shugaban kasa, ba zai kai na lokacin zaben rabin wa'adi ba.

JIHAR DA KARAMAR HUKUMA

Takrar majalisu, wani dan karamin bangare ne, na yawan mukaman da masu jefa kuri'a ke zafer mukamai, a Amirkha, domin cike gurbi, a lokacin zaben rabin wa'adin.

A jihohi, masu jefa kuri'a na zafer gwammioni 37, da daruruwan 'yan majalisun jihohi. Har ila yau, masu jefa kuri'ar na fitar da manyan jam'i'an larduna, da masu unguwanni da kantomomi, da 'yan majalisarsu.

Har ila yau, yawan shari'u kan fito da manyan masu shari'a da ma'aji da shugabannin al'umma da ma al'kalai.

Dukan wadanda suka lashe wadannan zabuñbukan, kodayake ba su da wata homa ko karfi, a harkokin tarayya, amma, mai yiwuwa suna da karfin, da za su tsoma baki ga harkokin yau da kullum, na mazabun da suke wakilci, a wa'adin da aka zabe su, da dama kuma ba su da wani albashi mai tsoka, ko ma ba su da albashin.

Ayyukan jama'a, irin na su 'yan sanda da kuma 'yan kwana-kwana, ya zuwa ga kananan ayyuka, irin na kwasar shara da gyaran hanyoyi, da na kananan hukumomi, sune kan gabon gwammatin amirkha, kuma mai yiwuwa kuma shine tasirin bayyanannar alamar mulkin demokradifyyar na Kasar Amirkha.